

Legéindi Lakodalom – egy nemzetiségi hagyomány felelevenítése

A cimbalomtól a hegedűszóig

Észak-Magyarország gyöngyszeme Nógrád megye, melyet az itt élők Mikszáth Kálmán író nyomán „Görbeország” is neveznek. Ez a kis területű megye természeti értékekben rendkívül gazdag és szorosán összekapcsolódott az ember és a természet sorsa. Legyen szó akár egy arborétumról, akár egy falurészletről vagy kúria parkjáról, mind-mind a múltunkat őrzik, melyeket nekünk is tovább kell őriznünk a jövő generáció számára.

A Nyugat-Nógrád csodálatos világába érkező turisták számára valóságos kincsestár ez a világ. Természeti környezete már önmagában rengeteg látnivalót ígér, melyet mi sem bizonyít jobban, mint hogy itt található hazánk legérzékenyebb hegysége, a Börzsöny, valamint a változatos tájképpel rendelkező Cserhát. Az aprófalvak mindegyikének megvan a maga különlegessége, sajátos vonzereje. A Cserhát dombjai között megbúvó falvak őrzik a természet értékeit, az itt élőkben él még a múlt iránti tisztelet, a hagyományszereket. A települések magvai – ahogy

Legéind is – már az Árpád korban kialakultak.

Máté Lászlóné: *Kérlek, páromondatban mutasd be a települést.*

Nagy Nóra: A kastélyos faluként is emlegetett Legéind – szlovákul Legínd –, lakóhelyem, zsáktelepülés Nógrád megyében. A község területe 1841 hektár, lakónépessége 475 fő. A település lakosainak jelentős hányada tősgyökeres legéindi, így a lakosoknak igen nagy a kötődése a településükhöz. A faluban 20-25% közötti a szlovák lakosság aránya, valamint hasonló arányban van jelen a roma nemzetiség is. A kilencvenes évektől kezdődően a faluban egyre több holland vásárolt ingatlant, akik közül többen le is telepedtek, még mások nyaralónak használják itteni tulajdonukat.

E kis lakosságszámú településen az 1970-es évek közepéig működött az általános iskola nyolc osztállyal, majd a körzetesítés miatt már csak az alsó tagozat maradt meg, ami körülbelül három évtized után teljesen meg is szűnt az alacsony gyermekszám miatt. Nap-

jainkban egykori iskolám – mely szintén egy kastély – családi házként funkcionál. Egyedüli, máig működő intézményként az óvodát tudom megemlíteni, ahol már szlovák nyelvet is tanulnak az óvodások, és jelenleg 14 gyermek jár ide.

A faluban élő nemzetiségekhez kötődően megalakult – és jelenleg is működik – a Szlovák-, és a Roma Nemzetiségi Önkormányzat.

Nógrád megyében 24 szlovák nemzetiségi önkormányzat működik, melyek közül az egyik leghaték-

konyabb a Legéndi Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat, melyet mi sem bizonyít jobban, mint hogy az állam által biztosított feladat alapú támogatás összege is kiemelkedő. Ebből biztosítja a Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat a különböző, leginkább a falura, Legéndre koncentrálandó rendezvényeit, a hagyományok újjáélesztését, nyelvapolást, mint ahogy tette azt a tavalyi évben is a Legéndi Lakodalom során.

M. L.: *Pár mondatban mutatkozz be, kérlek!*

N. N.: Tösgyökeres legéndiként általános iskolai tanulmányaim helyben kezdtem meg, majd a korábban említett okok miatt Nézsán folytattam. Mindkét iskolában hagyománya volt a szlovák nyelv oktatásának. A szlovák nyelv tanulása számomra középiskolás koromtól szűnt meg. A balassagyarmati Ballasi Bálint Gimnázium tanulója voltam öt éven át, majd a Harsányi János Főiskolán idegenforgalmi szakmenedzser képzést szereztem. Főiskolai tanulmányaimat a Kodolányi János Főiskola turizmus-vendéglátás szakán fejeztem be. Az elmúlt évek alatt főként a vendéglátás területén kamatoztattam tudásomat. Közösségi munkásként vettem részt a IV. Kulturális Közfoglalkoztatási Programban. Fogadószervezetem Legénd Község Önkormányzata volt. A jelenlegi, V. Kulturális Közfoglalkoztatási Programban, mint közösségi koordinátor tevékenykedem Nógrád megyében, a Balassagyarmati járásban.

M. L.: *Mint közösségi koordinátor nyilván sok rendezvény felett van alkalmad bábáskodni, s előző munkakörödben, közösségi munkásként is számos lehetőség adódott akár a rendezvényszervezés, akár a lebonyolítás terén sokat érő tapasztalatot szerezni. Mostanában milyen rendezvényt szerveztek, szerveztetek?*

N. N.: Egy a szlovák esküvői hagyományokat bemutató rendezvény volt talán a legutolsó, aminek a rendezésében és a lebonyolításában is részt vettem.

M. L.: *Napjainkra nagyon is jellemző, hogy a kisebb és nagyobb településeken is reneszánszukat élik az ilyen régi hagyományokat felelevenítő közösségi alkalmak, de honnan jött az ötlet, hogy éppen a szlovák esküvői hagyományokat kellene feleleveníteni, illetve miért pont az esküvőt, hisz születésünktől halálunkig sok meghatározó esemény van ezen kívül is életünkben?*

N. N.: A Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat minden évben rendez nemzetiségi napot, melyet valamilyen tematika köré épít fel. Így valósult meg a Hurkafesztivál, majd a Legéndi Lakodalom is. A tavalyi Bánki Nemzetiségi Találkozó után – ahol a nemzetiségi önkormányzat tagjai öltöztek be a helyi népviseletes menyasszony-vőlegény ruhákba – a Nemzetiségi Önkormányzat vezetőjének, Mezei Csillának merült fel az ötlete, hogy a falunkban is kellene tartani egy ilyen hagyományörző lakodalmat. Amihez népviseleti ruhát is találtunk menten egy szlovák ajkú, a faluért tenni akaró helybéli lakos gardróbjában. Valamikor régen a lakodalom nemcsak a szűk családi körben, hanem az egész település számára jelentős esemény volt. Hetekkel előtte megkezdődött a készülődés, a rokonok, jó barátok ismerősök részvételével. Akkoriban még a házaktól, családoktól gyűjtötték össze a szükséges kellekeket (asztalokat, székeket, edényeket), és a lagzis ház udvarán sátrat állítottak fel, ahol a mulatozás zajlott. Szokás volt, hogy akik nem voltak hivatalosak a lakodalomba, azok külső szemlélőként vettek részt azon, és kínálás formájában még ételt és italt is kaptak ilyenkor.

Ezért is gondolta az elnök asszony, hogy ez egy olyan esemény lehetne, ami képes sok embert

megmozgatni, és még az elvándorolt lakosok közül is visszatérhetnek akár páran ez alkalommal a településre. Ami maximálisan be is igazolódott. A rendezvény éppúgy túlnötte a terem kapacitását, mint anno a házaknál, olyannyira, hogy nem is tudott minden vendég egyszerre leülni a terített asztalhoz.

M. L.: *Egy család életében is nagy esemény egy esküvő, sokan fognak össze a megszervezésekor. Legénden kik vettek részt az előkészítő munkákban, kik alkották a csapatot? Nóra, te miben vállaltál részt? Lényeges az is, honnan került minderre pénz?*

N. N.: A Legéndi Lakodalom ötletének megszületését követő egy héten belül elkezdődött a szervezőmunka. A Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat tagjai a hat fős Legéndi Népdalkörrel és jó néhány helyi lakossal valamint a falu legjobb szakácsával – aki jelenleg az alpolgármesterünk – együtt nekilátott az előkészületeknek. Az egykori bolthelyiségben – jelenleg mint Civil Közösségi Ház funkcionál – zajlott az ételkészítés, sütemény gyártás, ez volt a konyha. Itt készítették el a hagyományos lakodalmas ételeket: a gombóclevest, a pörköltet, a különféle süteket – hurka-kolbász, herőke – és a menyasszonytánc után felszolgált töltött káposztát. Én személy szerint most csak kis mértékben vettem részt az előkészítő munkákban, rám a leglátványosabb szerepet osztották, én lehettem a menyasszony! A teljes költséget a Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat állta, melyet az állam által biztosított feladatalapú támogatásból finanszíroztak, valamint a faluban és környező településeken élő szponzorok (például kereskedők, bolttulajdonosok) is támogatták a rendezvényt.

M. L.: *Nagyon szép szerepet kaptál! Hogyan esett Rád a választás? Ki lett a párod?*

A menet

N. N.: A lakodalom ötletének megfogalmazódása után már meg is volt az „ifjú pár”: a faluban legutoljára összeházasodott fiatalok töltötték volna be ezt a szerepet. Azonban a fiatalember sajnálatos rosszullete miatt mégsem tudták elvállalni a szerepet. Ezt követően keresett meg, és kért fel e megtisztelő feladatra a szlovák nemzetiségi önkormányzat vezetője, Mezei Csilla, mivel abban az időben, mint kulturális közfoglalkoztatott dolgoztam és tevékenykedtem Legénd Község Önkormányzatánál. A párommal mindjárt egyeztettem, hogy megfelelő-e számára is az időpont, és hogy ő is szívesen részt venne-e benne. Egy párperces telefonos egyeztetést követően meg is született a válasz, amely mindkettőnk részéről egy határozott „igen” volt.

M. L.: *Mesélj kicsit részletesebben, kérlek, arról, hogyan zajlott maga az esemény, az „esküvő”? Megmozgatta-e a település egészét? Fiatalok, idősek, minden generáció részt vett-e benne? A viseletbe öltözteknek honnan voltak a ruhák?*

N. N. A 2016. október 8-án megrendezett Legéndi Lakodalom a helybeliek és az egykori legéndi lakosok részvételével zajlott. Ezen a hagyományőrző rendezvényen az ifjú „jegyespár” mellett mintegy 150 fős vendégcsereg, valamint a helyiekből körülbelül 20 főből álló segítő csapat vett részt. Mind a vendégek, mind a segítőcsapat

tagjai között gyerekek, férfiak, nők egyaránt voltak, 10 éves kortól egészen a 70 évesekig.

A vőfély által celebrált menyasszony- és vőlegény kikérést követően a menet zeneszó kíséretében vonult végig a falun, érintve a templomkertet, ahol egy papi öltözékes fiatalember várta a menetet, és jelképesen megtartotta az esküvőt. A menet elején – hagyományokhoz hűen – népviseletbe öltözött fiú vitte az örömkalácsot, akivel együtt haladt a vőfély is. Őket követte az acsai Csibaj banda, majd a menyasszony a kísérőjével, a vőlegény a kísérőjével, a koszorúslányok, a fiúk, a szülők, a keresztszülők, a nagyszülők, s végül a rokonok és vendégek. A lakodalomban az örömszülők és keresztszülők szerepét a Legéndi Népdalkör tagjai vállalták magukra. Az evangélikus templom kertjében megtörtént „házasságkötést” követően a menet – ahol a menyasszony és vőlegény már párban ment – visszaérkezett a kultúrházhoz. Itt részesei lehetünk az olyan egykori játékos szokásoknak, mint a vizesvödör felrúgása, a tányértörés és cserépsöprés. A cukorral, sóval, pálinkával való fogadásunk után foglalhattuk el a vendégcsereggel együtt a kultúrházban a helyünket. A finom ételeket népviseletbe öltözött koszorúslányok és a vőfély szolgálta fel. A lakomát követte a mulatozás egészen a menyasszonytáncig, amikor is némi aprópénz ellenében bárki

táncolhatott egyet a menyasszony-nal. Ezt követte a töltött káposzta és a késő éjszakáig tartó mulatozás. Itt említem meg azt a szlovák szokást, hogy az esküvő után, a lakodalmasszony visszaérkezését követően az örömkalácsot felszelelték, és abból kínálják a vendégeket, egy-egy kupica pálinka kíséretében. Az örömkalács kimondottan szlovák „étel”, amely igen díszes: pálcika színes papírral bevonva, azon rózsza és pattogott kukorica.

Természetesen egy hagyományos lakodalom nem múlhat el a jellegzetes játékok nélkül, mint amilyen a tányértörés is. Ennek a játéknak a jelentése, hogy ez legyen az utolsó tányértörés, azaz az utolsó rossz dolog az ifjú pár között, s ezután békességben éljenek együtt. Az összetört cserepek seprésével azt nézik meg, hogy milyen jól tud seperni a menyasszony, mennyire jó gazdasszony lesz belőle. A só-cukor játékkal „megjósolják”, hogy milyen lesz az ifjú pár élete. Mivel egyforma szemcsés mind kettő, ezért ránézésre nem tudja melyik másik, csak a választása után kap belőle egy kiskanállal. Ha a cukrot választotta, akkor boldog élet elé néz, míg a só esetén kevésbé boldog életre számíthat. A szlovák lakodalmasszony játékok közül ezeket a jellegzetes rítusokat eleve-nítettük fel.

Az esküvőre sokan öltöztek be népviseletbe – a helyi és egykori legéndi lakosok egyaránt. A Legéndi Népdalkör tagjai saját népviselettel rendelkeznek, sőt a vezetőjük a mai napig előszeretettel készíti a jövő generáció számára is a szebbnél-szebb népviseleti ruhákat. Az én menyasszonyi ruhám is tőle való volt. Néhány helyi lakosnak is van saját népviseleti ruhája, amit főként a minden évben megrendezésre kerülő szüreti rendezvényen viselnek, és természetesen a Legéndi Lakodalom alkalmával is felöltötték magukra ezt a díszes öltözetet. Valamikor nem is olyan

régen sajnós nyűgnek tartották a népviseleti öltözékeket, ezért nagyon sokan megszabadultak tőle. Ma már kincsként őrzi az, akinek a szekrény mélyében ott lapul még az ilyen ruha.

M. L.: *Melyek azok a jellegzetes szlovák elemek – a viseletben, az ételekben, a hagyományos esküvői részletekben – amelyek megragadtak téged?*

N. N. A lakodalom során a menyasszony a régi szlovák-evangelikus népviseleti ruhát öltötte magára, aminek jellegzetessége az ing ujján felfele álló kikeményített csipke, ellentétben a katolikusok viseletére jellemző sima ingujjal és lefele álló csipkével. A menyasszonyi fejdíszét selyemvirágokból – kéknefelejcs, gyöngyvirág, rózsaszín rózsabimbó –, illetve ezüstkalászkoból kötik, amihez hosszú, rózsás szalagokat tűznek. A hímzett pruszlikra aranyporos rozmaringot tesznek. A fehér selyemszoknyához négy sarkában hímzett, alul csipkés szakácskát hordanak. A jelenleg meglévő, saját tulajdonban álló menyasszonyi ruhát a Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat varrattatta régi képek alapján.

A vőlegény öltözéke kevésbé díszes. A fehér inghez fekete mellény és csizmanadrág dukál,

rozmaringos, szalagos kalappal. A vőlegényt, a mellényére tűzött bokréta különbözteti meg a többi ünneplő férfitől.

A szlovák esküvő bizonyos részleteiben különbözik a magyar esküvőtől, de napjainkra egyre inkább a keveredés jellemzi a szlovák-magyar nemzetiséget, egyre inkább átveszik, átvették egymás szokásait, így számottevő különbség ma már nem igazán figyelhető meg.

Az ételek tekintetében eltérés, hogy míg a szlovákok májgombócot tesznek a levesbe, addig a magyarok különböző tésztákat. A sütemények közül a kapuszníky, túrós lepény, herőke kimondottan szlovák fogások, melyeket el is készíttettek a vendégseregnek.

Végül az eltérés a két nemzetiség esküvője között: a szlovákok esetében a menyasszonytánc előtt van a menyasszony búcsúztatása. Amikor is a vőfély szlovák búcsúztató énekeket énekel, s közben a menyasszonyt többször is jól megforgatva végigvezeti a násznép sorai között, hogy azok még egyszer utoljára jól megnézhessek maguknak, mint menyasszonyt. A helyi magyar hagyományban ez a szokás egyáltalán nem található meg! Ott csupán a vőfély egy mondókéval hívja fel a jelenlévőket a menyasszonytáncra.

Számomra nagyon megkapó volt ez a menyasszonytánc előtti búcsúztató, így ez maradt meg bennem leginkább. De érdekes volt még az ezt követő menyasszonytánc is, amikor úgy tűnt, hogy a résztvevők igazi lakodalomban érzik magukat, és mindenki akart „még egyet táncolni a menyasszonnyal”, nem sajnálva a jelképesen bedobott pénzt.

M. L.: *Szlovák esküvőhöz szlovák zene dukál. Kik húzták a talpalávalót?*

N. N.: Az acsai Csibaj hagyományőrző zenekar, a pilisszentkereszti Családi Társaság tagjai és a pilisszentkereszti kántor is részt vett. Igazat megvallva, ők tették igazán színessé zenéjükkel, utcai táncukkal, templomi énekeikkel az esküvőt.

A Csibaj banda vezetőjével a Szlovák Önkormányzat Elnöke már régóta jó kapcsolatot ápol, s már régóta szándékában állt, hogy meghívja őket Legéndre, s erre ez az alkalom igazán kitűnő lehetőség volt. A Pilisszentkereszti Családi Társaságnak tagja a Rétsági Szlovák Önkormányzat elnöke is, akit Mezei Csilla régóta ismer, s így meginvitált Legéndre. A pilisszentkereszti kántort pedig ők ajánlották, mivel erre a szlovák-magyar lakodalomra ő volt a legmegfelelőbb személy, hiszen szlovák zenét játszott, így ő biztosította a végső mulatságot.

M. L.: *Volt-e olyan meghatározó személy, aki „felügyelte” a szertartást és az egész estét, hogy valóban az autentikus hagyományoknak megfelelő módon történjenek az események?*

N. N.: A nagy nap legmeghatározóbb személye a vőfély volt, aki Pilisszentkeresztről érkezett hozzánk. Neki ez az egyik szakmája, s nálunk már a többszázadik lakodalma volt. Az ő felügyelete alatt zajlott az egész lakodalom. Az elő-

A menyasszony búcsúztatása

készületek és a szervezés pedig a szlovák nemzetiségi önkormányzat elnökének vezényletével történtek. A nap folyamán is többször egyeztettek, hogy ez egy igazi autentikus, felejthetetlen esküvő legyen, és minden a hagyományoknak megfelelően történjen.

M. L.: *Nógrád megyében jelentős szlovák ajkú népesség él, hagyományaikra büszkék, és tartják is azokat. A bánki Nemzetiség Találkozó is szép példája ennek évről évre. Volt-e visszhangja a faluban és a megyei szlovák közösségben ennek az esküvőnek?*

N. N.: Ez volt az első olyan esemény a faluban, amiről csak jót mondott mindenki! Annyira jól sikerült, hogy a mai napig emlegetik, nemcsak falun belül, hanem az elszármazott lakosok körében is, és már kérdezzétek, hogy mikor lesz a következő esküvő.

A megyei szlovák nemzetiségi közösségek körében futótűzként terjedt a jól sikerült hagyományörző lakodalom híre. Így – elmondásuk alapján – többen kedvet kaptak hasonló, nagyszabású hagyományörző rendezvényre. Terveik közé felvették ők is a lakodalom megszervezését.

M. L.: *Milyen módon sikerült megörökíteni – fotók, kisfilm – ezt az eseményt az utókor számára?*

N. N.: Ezen a rendezvényen egy volt legendi származású hölgy párja – aki amatőr fotós –, követte végig, rögzítette az esemény minden pillanatát mind fényképezve, mind videót készítve. A fiatalember a szomszédos településről, Nézsárol érkezett hozzánk. Az Önkormányzat nem gondolkodott azon, hogy ezt értékesítse. A főbb szervezők, résztvevők ajándékba kaptak egy-egy cd-t. A Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat a képeket kiállítás, album formájában szeretné később elérhetővé tenni a legendi lakosok körében.

M. L.: *Tervezi-e a szlovák önkormányzat a többi hagyomány, az élet- vagy vallási eseményekhez kötődő, a falusi élet mindennapjait meghatározó tradíciók felelevenítését így, teljes falut megmozgató szinten?*

N. N.: A Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat tervében – a helyi nemzetiségi naphoz kötődően – szerepel további hagyományok felelevenítése is, mint a tollfosztás vagy a kiszabáb égetés. Tervezik továbbá az egyházi élethez kapcsolódó események hagyományainak továbbörökítését is: például a pünkösöd megünneplésének, a keresztelőkert szertartásnak vagy a karácsonyi betlehemezés szokásának szerepjátékos formában történő eljátszását. Megszervezésük azonban jelentős anyagi, humán tőkét és időt igényel. Így ezek függvényében van lehetősége a Nemzetiségi Önkormányzatnak egy-egy rendezvény megszervezésére.

M. L.: *Egy ilyen nagy létszámú közösséget megmozgató települési rendezvénynek, mint a Legéndi Lakodalom, milyen közösségformáló ereje, utóhatása volt, melyben további lehetőségek rejlenek a település számára?*

N. N.: Ebben a faluban a két nemzetiség mellett németek, hollandok is betelepültek. Ezen az eseményen nemcsak a szlovák nemzetiséghez tartozók vettek részt, hanem közülük is többen, a hollandok még húst is ajánlottak fel a pörköltökhöz, annyira lelkesek voltak. A rendezvény kapcsán közelebb került egymáshoz az idősebb, fiatalabb generáció, a hagyományokat

ápolók és kevésbé ápolók népes serege. Azok is magukra öltötték a népviseleti ruhát, akik előtte még csak nem is gondoltak ilyenre, köztük a településről elvándoroltak is, vagy azok gyermekei. A későbbi közösségi rendezvények iránt a távolmaradók érdeklődését is felkeltette a sikerével ez az eljátszott hagyományos esküvő. Így már a karácsonyi ünnepség során is egyre több „új arc” volt a résztvevők között.

Nemcsak a „násznap”, de az egész falu közössége jó érzéssel emlegeti a rendezvényt mind a mai napig. A következő hasonló esemény kapcsán a lakosság számára viszonyítva biztosan óriási lesz az érdeklődés. Jó alkalom volt arra, hogy a fiatalok megismerjék a régi hagyományokat, ételeket, szokásokat.

A Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat nemcsak időseket, de fiatalokat is megkért, több generációt is sikerrel megmozgatott a rendezvény eredményes lebonyolításához, s alkalom nyílt egymástól is tanulni. A résztvevők megismerkedhettek az egykor jellegzetes tárgyakkal, szokásokkal, öltözékekkel, mely nagyon fontos az átörökítés szempontjából, hogyha az idősök kihalnak, akkor a fiatalok tovább tudják vinni mind szájhagyomány, mind fotók, mozgóképek útján a tradíciókat.

Szerencsére a helyi fiatalok nagyon szeretnek eljönni a különböző rendezvényekre, akár csak nézőként, akár mint segítő, résztvevő – s ez fontos, hogy legyen igény a hagyományok megismerésére is, ne csak a modern kor számítógépes játékeinak éljenek!

NAGY NÓRA közösségi munkás, majd közösségi koordinátor a Nemzeti Művelődési Intézet, majd az NMI Művelődési Intézet kulturális közfoglalkoztatási programjaiban. Idegenforgalmi szakmenedzser képzést szerzett, valamint a Kodolányi János Főiskola turizmus-vendéglátás szakát végezte el. Legéndi lakos.

MÁTÉ LÁSZLÓNÉ népművelő, tanár, informatikus könyvtáros, könyvtáros-tanár. Az NMI Művelődési Intézet Nógrád Megyei Irodájának módszertani referense, a Nógrád Megyei Népművelők Egyesületének vezetőségi tagja, a Magyar Népművelők Egyesülete emléklapoktjének birtokosa. Kerekes László-díjas népművelő.